

Fodereffektivitet

– ur kons, besättningsens och mjölkgårdens synvinkel

Bengt-Ove Rustas

Husdjurens utfodring och vård

SLU

Foderutnyttjandet är viktigt!

	Kg ECM per år	
	9000	11000
Foderkostnad		
Öre/ kg såld mjölk	161	168
Andel av rörlig produktionskostnad, %	42	48
Andel av total produktionskostnad, %	33	39

(Agriwise, 2011)

Ökat foderutnyttjandet = minskad miljöbelastning

Vad är effektivitet?

Effektivitet är ett begrepp inom ekonomi och organisationsteori som beskriver hur väl en organisation kan omvandla resurser till produkter och tjänster.

Med *inre effektivitet* menar man oftast **produktiviteten**, det vill säga förhållandet mellan tillförda resurser och det som produceras.

(Wikipedia, 2011)

Olika nivåer av effektivitet

- Biologisk (djurnivå) – producerad mjölk i relation till konsumerat foder
- Teknisk (gårdsnivå) – förbrukat foder, från fält till mule, i relation till levererade produkter
- Ekonomisk – värdet av producerade/levererade produkter i relation till värdet av konsumerat/förbrukat foder

Foto: Olga Shelego

Tillförda resurser

Utsäde
Gödsel
Drivmedel
Arbetskraft
Tillsatsmedel
Plast

Skörd

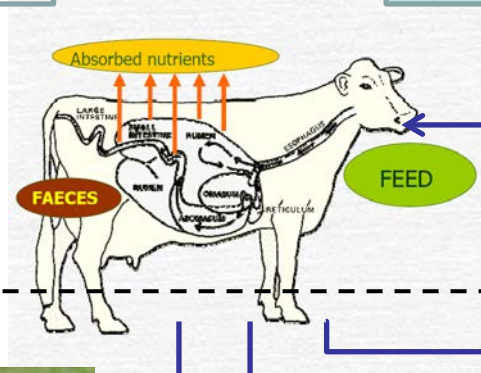
Uttag

Utfodring

Konsumtion

Förluster

Cellandning
Spill
Pressvatten
Näring i träck och urin
Värme

Produkter

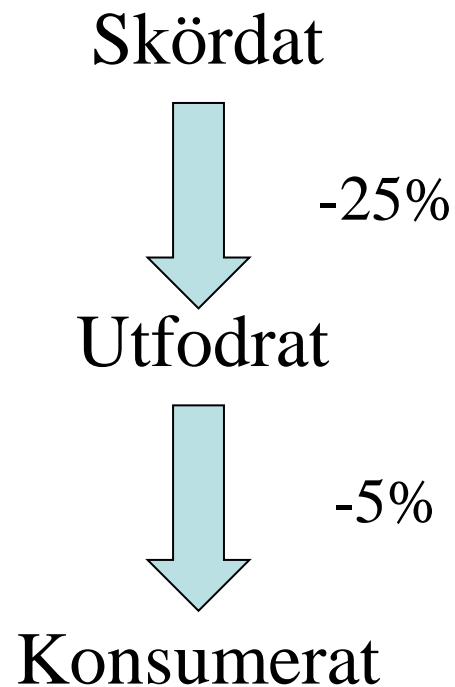
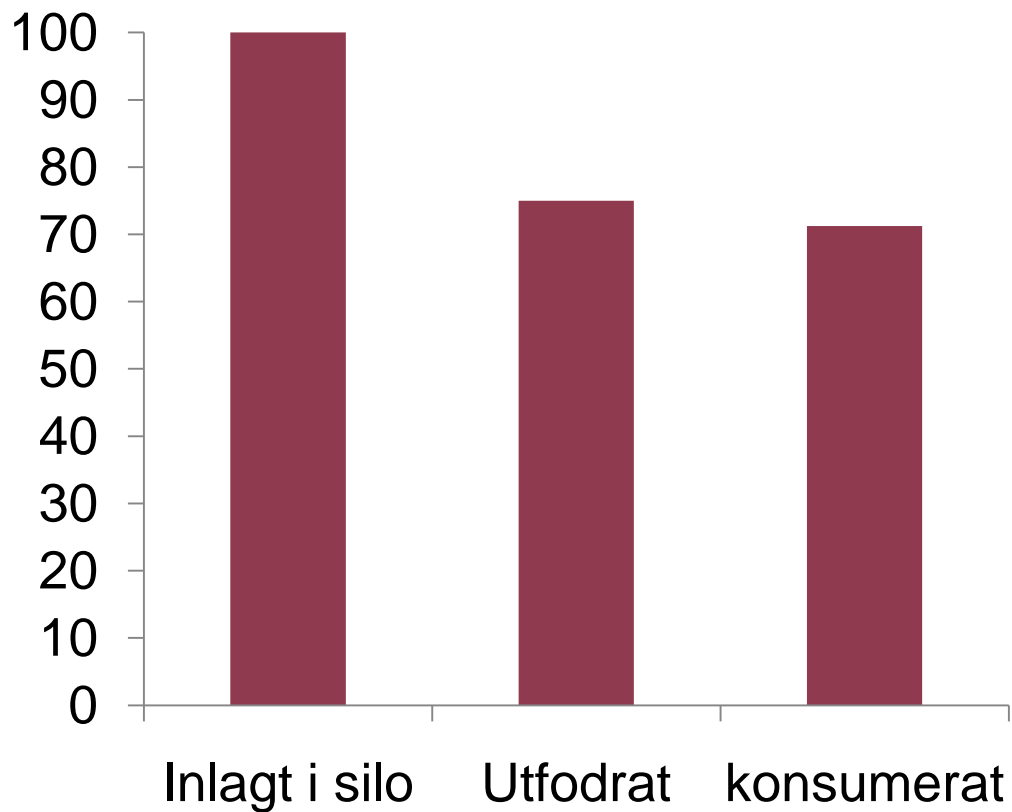

Kroppsvävnad

Kasserad mjölk

Förluster efter skörd, plansilo

Mått på fodereffektivitet

1. **kg mjök/kg foder** (produktivitet) – *större är bättre*
2. **kg foder/kg mjök** – *mindre är bättre*
3. **beräknad foderåtgång/förbrukat foder** (t.ex. energiutnyttjande i procent)
4. **värdet** av producerad mjök/värdet av förbrukat foder (ekonomisk effektivitet)

OBS!

- Hög 3. innebär inte nödvändigtvis hög 1.
- Hög 2-3 (tekniska mått) innebär inte nödvändigtvis hög ekonomisk effektivitet eller bästa ekonomiska resultat

Hur mäter vi fodereffektivitet

SIS (skit-in-skit-ut)

Viktigt att registreringar är tillräckligt noggranna

- t.ex. grovfoderförbrukning, ts-halter

Förluster måste hanteras rätt för att jämförelser skall bli relevanta

- jämförs producerad eller levererad mjölk med konsumerat foder eller utfodrat

Olika tidsperspektiv

En dag – bör upprepas kontinuerligt för att få bra mått
(enskilda djur, grupper, besättning)

Del av laktation – mellan provmjölkningar

Hel laktation – innefattar sinperiod, jmf t.ex. mellan kor inom besättning

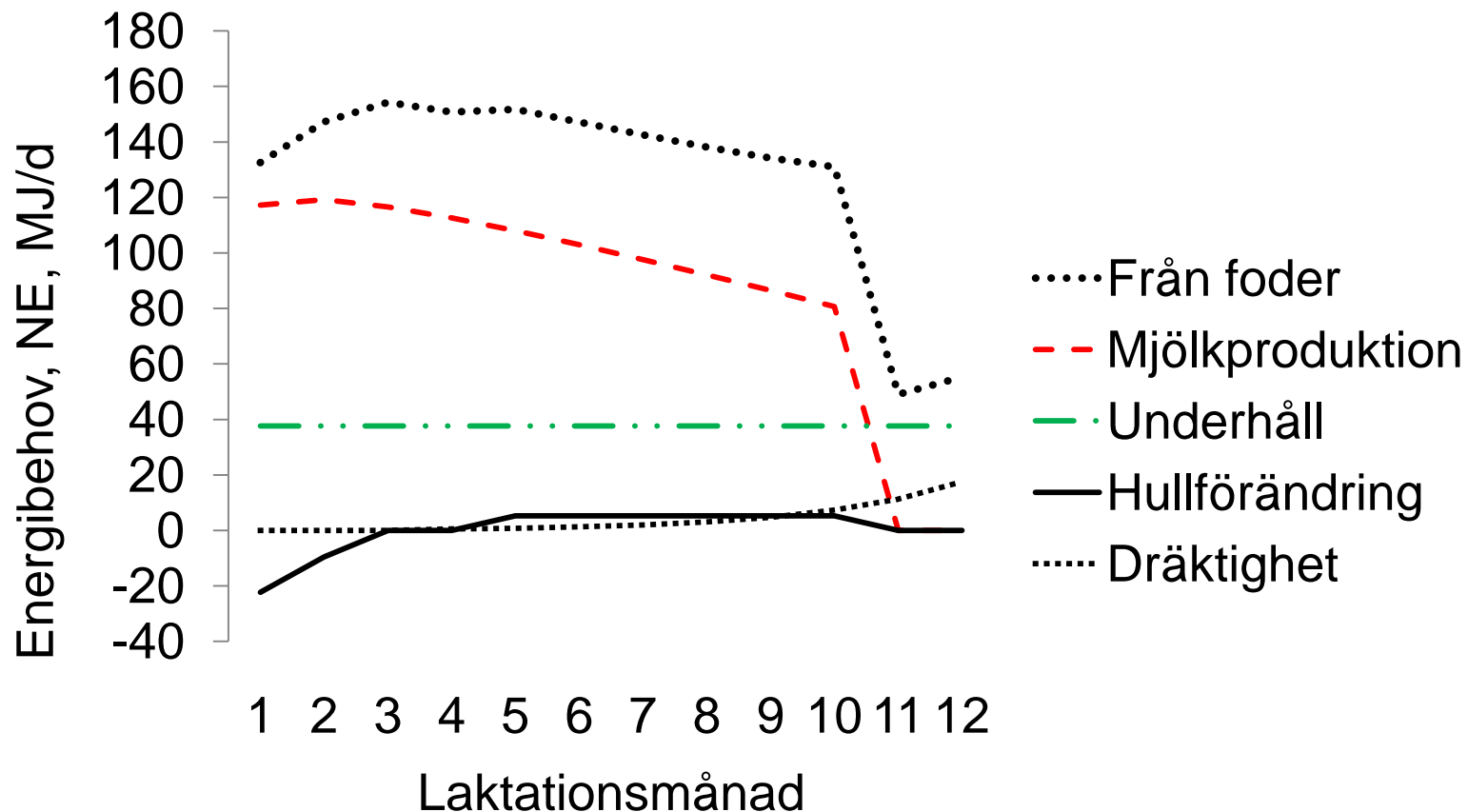
Kalenderår – besättning

Vad bestämmer den biologiska effektiviteten

- Genetisk kapacitet
- Fysiologisk status
  - laktationsstadium, energibalans, hälsa
- Produktionsnivå
- Foderkvalitet och fodersammansättning

Hur använder kon fodret?

Beräknat från standardlaktationskurva för SRB, 10 000 kg ECM, enligt NorFor (Volden et al., 2011)

Teoretisk fodereffektivitet

Vikt, kg	Hull	Mjök, ECM	Kg ECM/kg foder	Foder, kg/ kg ECM
650	0	40	1.74	0.59
750	0	40	1.69	0.60
650	+1 poäng	40	1.68	0.61
650	0	45	1.79	0.57

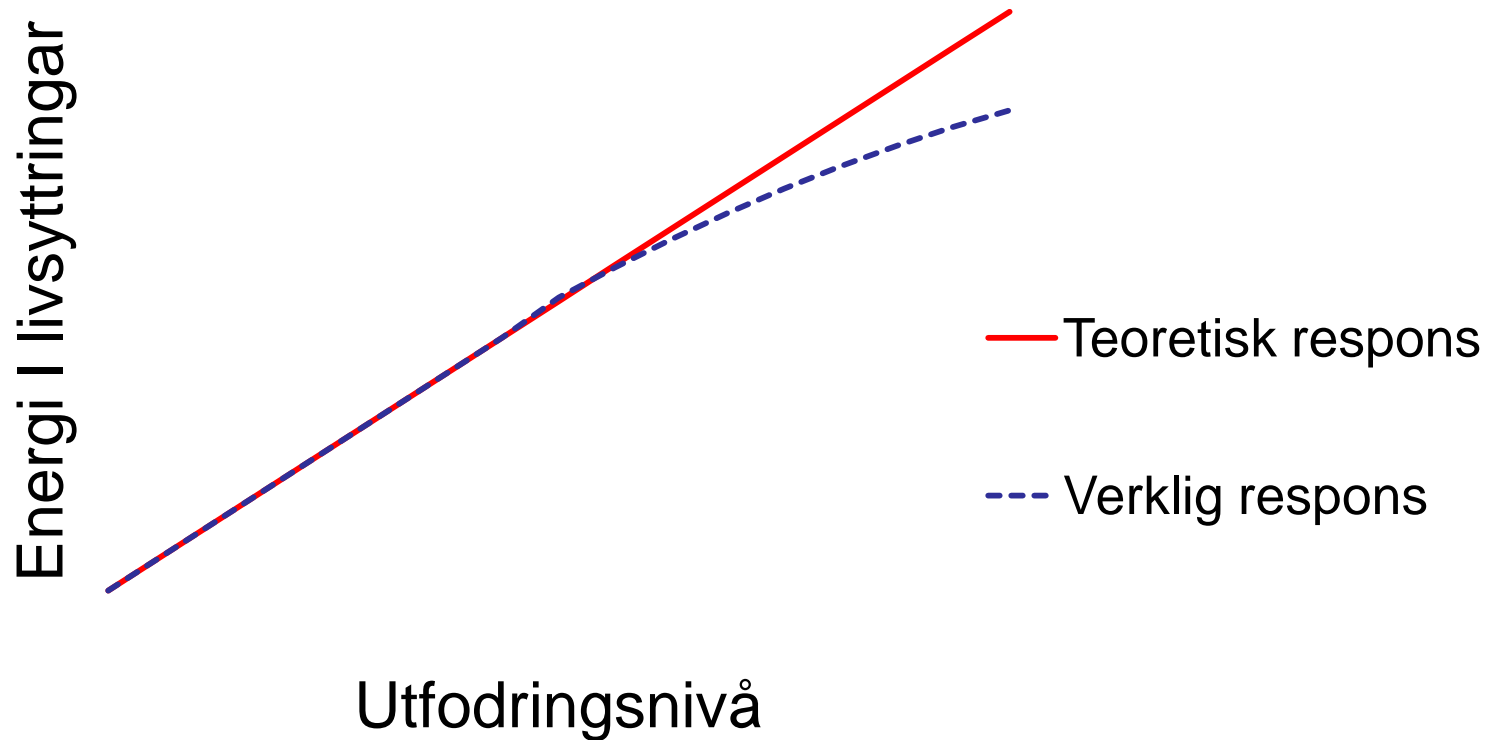
Exempel:

10 000 kg ECM per ko och år

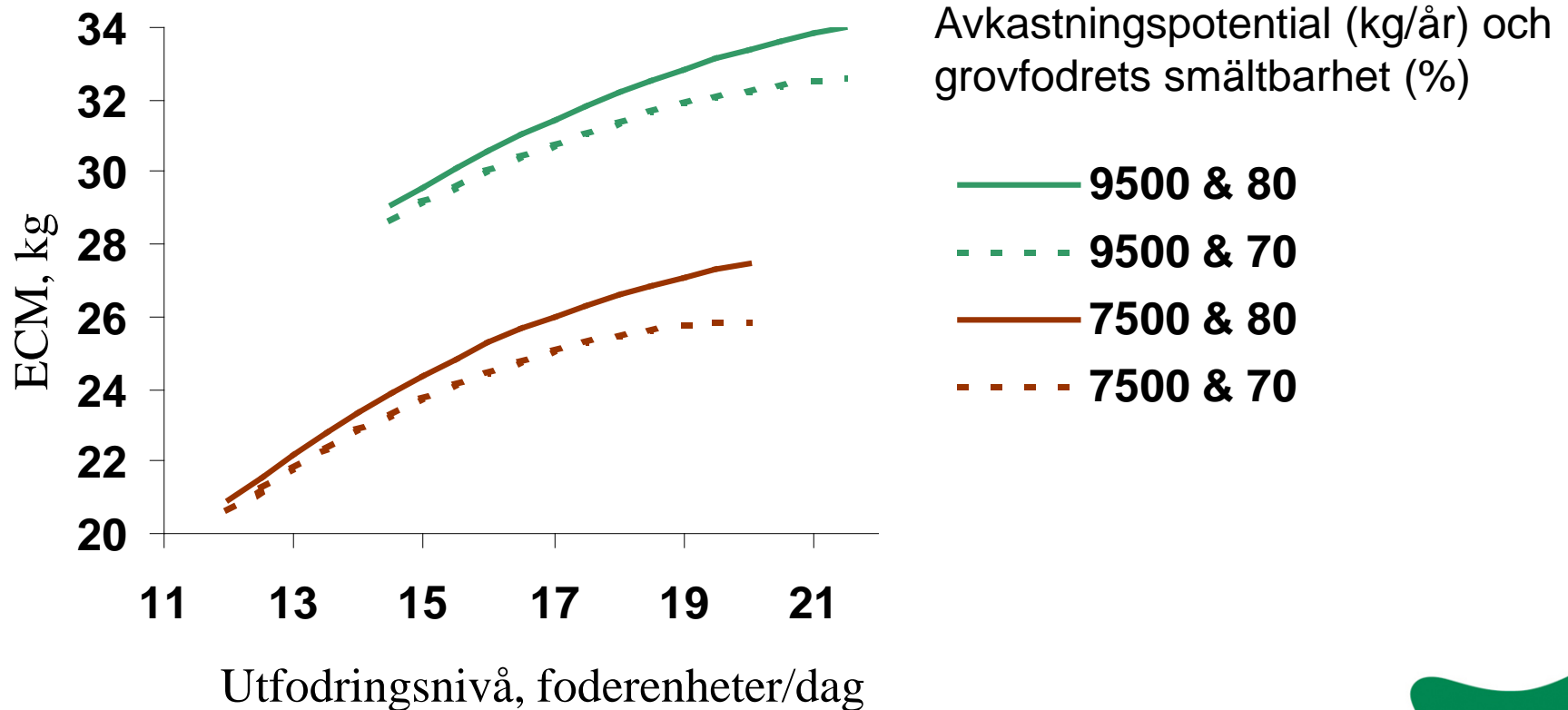
0,02 kg lägre foderförbrukning per kg mjök

⇒ 200 kg foder per år

Foderutnyttjande i relation till utfodringsnivån

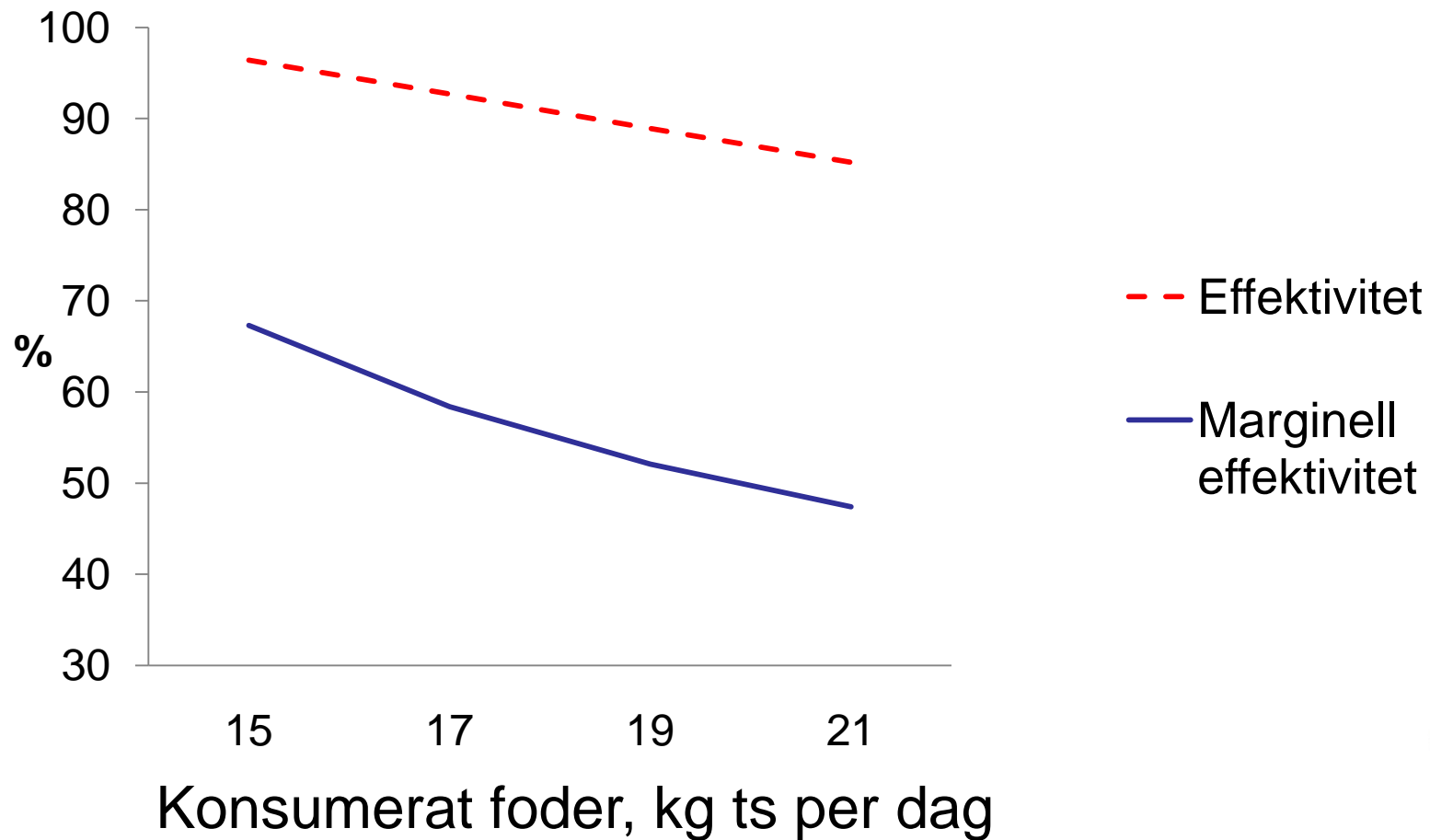

Avkastningsrespons

(Kristensen, et al 2003)

Fodereffektivitet i relation till utfodringsnivå

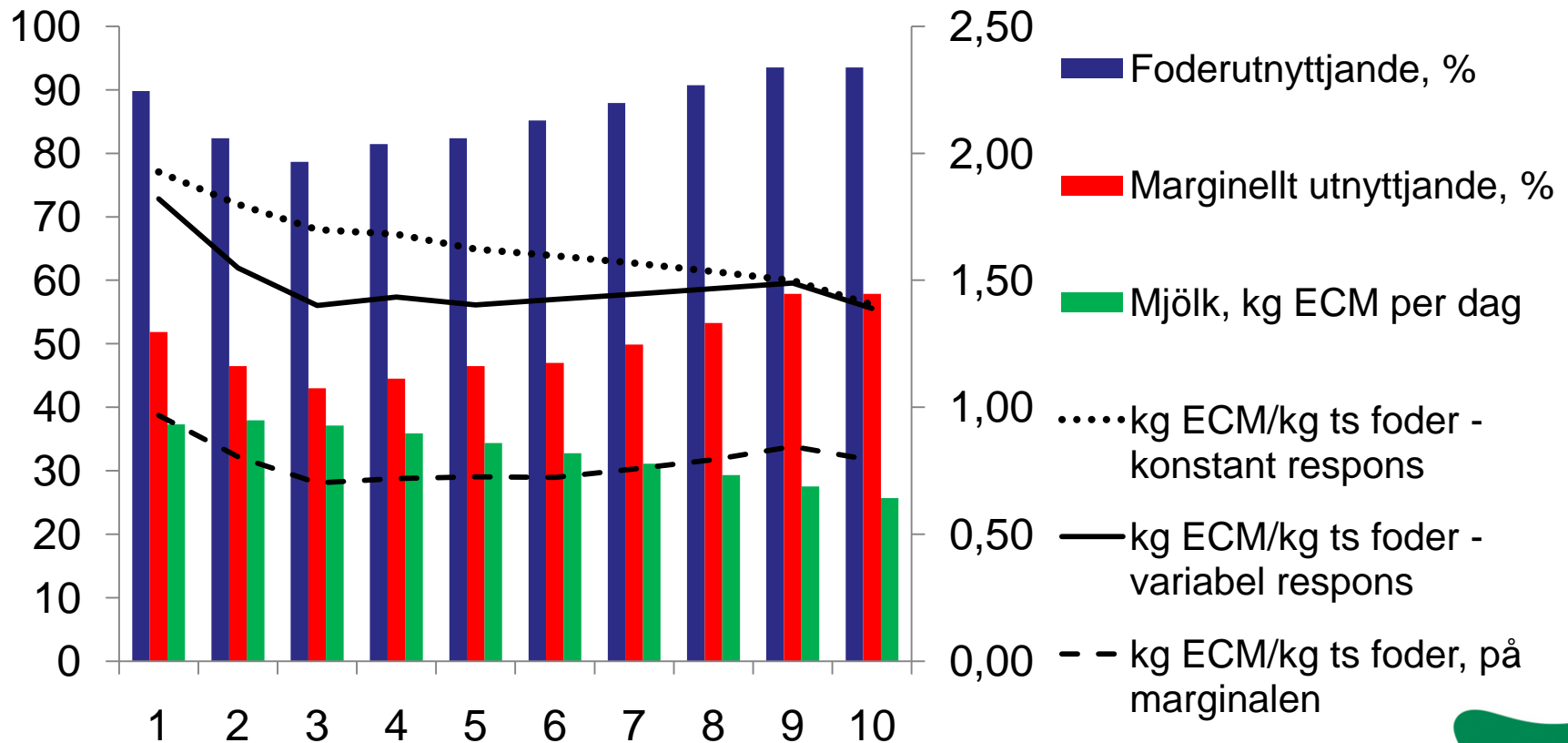

(efter Kristensen, et al 2003)

Orsaker till avtagande foderutnyttjande med stigande produktionsnivå

- Fodrets smältbarhet sjunker vid högre foderintag
  - Ökad passagehastighet
  - Högre kraftfoderandel
- Kroppsansättningen ökar med stigande utfodringsnivå
- Responsen i foderutnyttjandet (nettoenergi) kanske inte är linjär och oberoende av produktionsnivå, vilket antas i många fodervärderingssystem, t.ex. NorFor.

Beräknat foderutnyttjande över laktationen (efter Kristensen et al, 2003)

Vid ett mjölkpris på 3 kr/l och foderpris på 2 kr/kg ligger break-even för marginalfodret på 0,67 kg mjök/kg foder

Andra faktorer som påverkar fodereffektiviteten

- Bättre grovfoderkvalitet ökar fodereffektiviteten
  - 10% högre smältbarhet förbättrar fodereffektivitet med 3,5% (Kristensen et al., 2003) .
- Sjukdom försämrar fodereffektiviteten
- Fysisk aktivitet försämrar fodereffektiviteten
  - Kor i lösdrift och på bete antas behöva 10% mer energi för underhåll än uppbundna djur (NorFor)
- Utfodringsprincipen kan påverka fodereffektiviteten.
  - Fullfoder kan försvåra foderstyrningen och kan därför ge fetare kor och sämre effektivitet.

Dansk besättningsstudie

	Mjölkavkastning, kg ECM/år	Fodereffektivitet, %	Effekt
Tunga raser	7985	86,4	
Jersey	7626	90,0	***
Uppbundna	7900	88,3	ns
Lösdrift	7948	86,8	
Konventionell	8061	86,8	
Ekologisk	7647	88,0	**
Fullfoder	7969	86,3	
Blandfoder	7883	87,2	ns
Separat utfodring	7884	87,6	

(Kristensen och Kjærgaard, 2004)

Besättningar med låg och hög fodereffektivitet i Dansk studie

	Låg	Hög	Signifikans
Fodereffektivitet, %	80	92	***
Mjölkavkastning, Kg ECM/år	8004	7745	NS
Andel kraftfoder, % av ts	46	35	***
Andel gräsensilage, % av ts	18	31	***
Socket, % av ts	98	52	**
Celltal, frekvens förhöjd	15,3	12,4	*

(Efter Kristensen och Kjærgaard, 2004)

Fodereffektivitet och ekonomi

	Kg ECM per år	
Foderkostnad	9000	11000
Kg mjölk levererat/kg ts foder utfodrat	1,32	1,28
Mjölk – foder, öre/l	172	165
Mjölk - foder, kr per ko och år	14300	16800

(Agriwise, 2011)

Det är inte självklart att bäst fodereffektivitet ger bäst ekonomi

I en given situation (t.ex. oförändrad avkastning, oförändrade foderpriser) lönar det sig dock *alltid* att förbättra fodereffektiviteten

Fodereffektiviteten kan förbättras med bra management

- Friska djur
- Bra grovfoderkvalitet
- Bra foderstater
- Bra foderstyrning (inga feta kor)
- Begränsa spill vid skörd, konservering och utfodring

